

АГРОСВІТ

№13 липень 2023

Науково-практичний журнал

ISSN 2306-6792

9 772306 679204

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Васильєва Наталя Костянтинівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Вініченко Ігор Іванович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР: Кучеренко Г. Б.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Андрющенко Катерина Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та підприємництва, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Безус Роман Миколайович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Василенко Леся Олексіївна, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологій захисту навколишнього середовища та охорона праці, Київський національний університет будівництва і архітектури, академік академії будівництва України

Гончаренко Оксана Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Грабчук Оксана Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Добровальська Олена Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Козловський Сергій Володимирович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Каткова Наталя Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і економічного аналізу, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Качула Світлана Валентинівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Козловський Сергій Володимирович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Крючко Леся Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Кураташвілі Альфред Анзоревич (Тбілісі, Грузія), доктор економічних, філософських і юридичних наук, професор в галузі суспільних наук, професор Грузинського технічного університету в області Публічного права (Факультет Права і Міжнародних відносин), науковий керівник Інституту Бізнесу і Права факультетів Права і Міжнародних відносин і Бізнестехнологій ГТУ, завідувач відділом економічної теорії Інституту економіки імені П.Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі

Курбацька Лариса Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Лозинський Дмитро Леонідович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, Державний університет «Житомирська політехніка»

Павлова Галина Євгеніївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Пантелєєва Наталя Миколаївна, доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»

Самойленко Алла Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Сегада Сергій Андрійович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри маркетингу та бізнес-аналітики, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Трусова Наталя Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Таврійського державного агротехнологічного університету, Таврійський державний агротехнологічний університет

Федоренко Станіслав Валентинович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологій захисту навколишнього середовища та охорона праці, Київський національний університет будівництва і архітектури, академік академії будівництва України

Фролова Тетяна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Череп Олександр Григорович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, Запорізький національний університет

Чирва Ольга Григорівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Шабатура Тетяна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет

Журнал засновано у січні 2001 року. Виходить 2 рази на місяць.

№ 13 липень 2023 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»).

Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019 р.

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

- Index Copernicus (IC);
- SIS;
- Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 23728-13568ПП від 27.12.2018 року
ISSN 2306-6792

Передплатний індекс: 21847

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Телефон: (044) 458-10-73

(050) 382-06-63

E-mail: economy_2008@ukr.net

www.nayka.com.ua

www.agrosvit.info

Засновники:

Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
ТОВ "ДКС Центр"

Видавець:

ТОВ "ДКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Рекомендовано до друку Вченою Радою 06.07.23 р.

Підписано до друку 06.07.23 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 10.5

Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний.

Замовлення № 0607/2.

Віддруковано у ТОВ «ДКС Центр»

м. Київ, пров. Куренівський, 17

Тел. (044) 537-14-34

© АгроСвіт, 2023

У НОМЕРІ:

<u>Третяк А. М., Третяк В. М., Третяк Р. А., Третяк Н. А.</u> Роль землевпорядників в удосконаленні системи управління земельними ресурсами та землекористуванням	3
<u>Горин В. П., Савчук С. В.</u> Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану	11
<u>Подольнчук О. А., Гудзенко Н. М., Коваль Н. І.</u> Фінансова звітність в умовах воєнного стану	21
<u>Прядка Т. М.</u> Особливості формування природно-екологічної підсистеми земельного устрою	30
<u>Базака Р. В., Яковенко Р. В., Нестеренко Т. С., Тертиця О. О.</u> Спільноти за інтересами в системі маркетингових комунікацій	39
<u>Валінкевич Н. В., Атаманюк Г. М., Любарський М. В., Яковенко О. С.</u> Організація та управління персоналом підприємницьких структур	46
<u>Марусей Т. В.</u> Статистичні дослідження туризму в умовах сталого розвитку	54
<u>Плотнікова М. Ф., Карасьов В. О., Марутовський Б. С., Пиньківський Я. В.</u> Проектний аналіз управління якістю та конкурентоспроможністю суб'єктів підприємництва	60
<u>Поневач А. І.</u> Особливості формалізації ефективності моделей змінного (гнучкого) торгового підприємництва	69
<u>Баранов А. В., Сторчак С. Г.</u> Продовольча безпека як фактор економічної безпеки економіки України в умовах війни	75

№ 13 / 2023

CONTENTS:

<u>Tretiak A., Tretiak V., Tretiak R., Tretiak N.</u> THE ROLE OF LAND MANAGERS IN IMPROVING THE LAND RESOURCES AND LAND USE MANAGEMENT SYSTEM	3
<u>Horyn V., Savchuk S.</u> RESERVES FOR INCREASING OF TERRITORIAL COMMUNITIES' FINANCIAL RESOURCES UNDER MARTIAL LAW	11
<u>Podolianchuk O., Gudzenko N., Koval N.</u> FINANCIAL REPORTING UNDER MARTIAL LAW	21
<u>Priadka T.</u> FEATURES OF THE FORMATION OF THE NATURAL AND ECOLOGICAL SUBSYSTEM OF THE LAND SYSTEM	30
<u>Bazaka R., Yakovenko R., Nesterenko T., Tertitsia O.</u> INTEREST-BASED COMMUNITIES IN THE MARKETING COMMUNICATIONS SYSTEM	39
<u>Valinkevych N., Atamanyuk G., Lyubarsky M., Yakovenko O.</u> ORGANIZATION PERSONNEL BUSINESS MANAGEMENT	46
<u>Marusei T.</u> STATISTICAL STUDIES OF TOURISM IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	54
<u>Plotnikova M., Karasyov V., Marutovskyi B., Pinkivskyi Y.</u> PROJECT ANALYSIS OF QUALITY MANAGEMENT AND COMPETITIVENESS OF BUSINESS ENTITIES	60
<u>Ponevach A.</u> FEATURES OF FORMALIZING THE EFFECTIVENESS OF FLEXIBLE RETAIL ENTREPRENEURSHIP MODELS	69
<u>Baranov A., Storchak S.</u> FOOD SECURITY AS A FACTOR OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE'S ECONOMY DURING WAR	75

УДК 657

О. А. Подолянчук,
к. е. н., доцент, завідувачка кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0234-8943>

Н. М. Гудзенко,
к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0978-4257>

Н. І. Коваль,
к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2877-4302>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.13.21

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

O. Podolianchuk,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Accounting
and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia
N. Gudzenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Account
and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University
N. Koval,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting
and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

FINANCIAL REPORTING UNDER MARTIAL LAW

У статті обґрунтовано дефініцію фінансової звітності та представлено її склад за національними стандартами бухгалтерського обліку. Охарактеризовано якісні характеристики фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Відзначено, що в умовах воєнного стану фінансова звітність має надавати користувачам таку інформацію, яка давала б можливість оцінити наслідки воєнний дій на діяльність суб'єкта господарювання та визначити потенційні ризики співпраці. Проаналізовано нормативні документи, що визначають зміст надзвичайних ситуацій та подій в діяльності суб'єктів господарювання та розкрито їх характеристику. Наголошено на об'єктивності відображення в системі показників фінансової звітності інформації про надзвичайні витрати і доходи, пов'язані з відшкодуванням збитків від надзвичайних подій. Відзначено, що фінансова звітність за своїм призначенням повинна відображати не лише ретроспективні факти, а й містити інформацію прогностичного характеру для обґрунтування управлінських рішень не лише на рівні підприємств, а й на державному рівні. Внесено пропозиції щодо підвищення якості показників фінансової звітності для цілей управління в умовах воєнного стану.

The article substantiates the definition of financial reporting and presents its composition according to national accounting standards. It has been proven that financial reporting is an information source for management decisions of various groups of stakeholders, and should contain a set of indicators that have predictive value. The purpose of the main components of financial reporting is characterized and the possibility of its use for retrospective and prospective analysis is noted. Qualitative characteristics of financial reporting according to national and international accounting standards are substantiated. It was noted that the daily activity of business entities is accompanied by the possibility of emergency events, unforeseen and unexpected dangerous situations. Therefore, financial reporting should provide users

with such information that would make it possible to assess the consequences of military actions on the business entity's activities and identify potential risks of cooperation. Regulatory documents defining the content of emergency situations and events in the activities of economic entities were analyzed and their characteristics were revealed. It has been found that all circumstances that make it impossible for business entities to carry out normal activities and are associated with certain consequences of force majeure can be interpreted as extraordinary events caused by force majeure, extraordinary or unforeseen situations. Scientific proposals regarding the display of losses and incomes from extraordinary events in the system of accounting accounts have been studied. Emphasis is placed on the objectivity of displaying in the system of indicators of financial reporting information about extraordinary expenses and incomes related to compensation for losses from extraordinary events. It was noted that financial reporting, according to its purpose, should reflect not only retrospective facts, but also contain information of a predictive nature to substantiate management decisions not only at the level of enterprises, but also at the state level. Proposals have been made to improve the quality of financial reporting indicators for the purposes of management under martial law.

Ключові слова: фінансова звітність, надзвичайна подія, витрати, доходи, корисність інформації, облік.

Key words: financial reporting, extraordinary event, expenses, income, usefulness of information, accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання завершується узагальненням даних про виробничо-господарську чи іншу діяльність. Неодноразово доведено у наукових дослідженнях, що саме бухгалтерська інформація завжди є основою для прийняття управлінських рішень. Облікова інформація, трансформована у статтях форм фінансової звітності, є інформаційною системою для задоволення потреб різних груп стейкхолдерів.

В сучасних умовах господарювання, що характеризуються високими ризиками невизначеності майбутнього та економічною нестабільністю, однією із проблем системи управління на мікро- та макрорівнях стає питання раціональності прийнятого рішення. Тому, фінансова звітність займає особливе місце у численних інформаційних потоках.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Фінансова звітність як джерело інформації для системи управління є об'єктом дослідження багатьох науковців. Попередні дослідження авторів, зокрема: Подолянчук О.А. підтверджують важливість облікової інформації, яка утворюється в системі обліку підприємства і віддзеркалює фактичні господарські процеси, що вже здійснилися, а також фактичний стан залишків за об'єктами обліку у формах фінансової звітності [12, с. 87]; Гудзенко Н.М. та Коваль Н.І. свідчать про необхідність переорієнтації звітності на потреби користувачів з ура-

хуванням їхнього фінансового інтересу, участі у формуванні капіталу та фінансових результатів, соціальної свідомості за умови уникнення конфлікту інтересів між ними [2, с. 109].

Війна несе руйнування всього, в буквальному значенні цього слова. Тому, наукові дослідження вчених стосуються питань системи обліку та формування звітності в умовах тих втрат і збитків, які спричинені подіями воєнного характеру. Так, Добровольська О.В., Кравченко М.В., Даніленко О.В. відзначають, що процес обліку у будь-якого підприємства довершується складанням звітності базуючись на акумулюванні поточних даних задля обчислення економічних показників, потрібних менеджменту підприємства [3]. Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В., Дугар Т.Є. характеризують сутність надзвичайної події для цілей обліку та формування показників фінансової звітності [4, с. 226]. Ловінська Л.Г., Озеран А.В., Коршикова Р.С. зазначають про необхідність достовірного відображення фінансово-економічного становища підприємства в умовах збройної агресії російської федерації. Автори пропонують запровадження річної фінансової звітності уряду, зокрема балансу — звіту про фінансовий стан держави, посилить обґрунтованість ухвалення управлінських рішень на макрорівні, як внутрішнього, так і міждержавного характеру [6, с. 103]. Віддаючи належне науковим доробкам вчених, питання обліку та відображення інформації про результати діяльності у фінансовій звітності залишається актуальним.

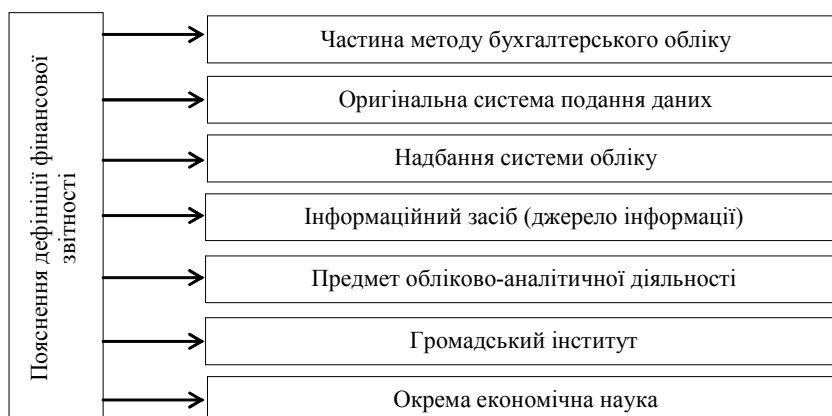

Рис. 1. Головні пояснення дефініції фінансової звітності

Джерело: [3].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою наукової публікації є дослідження змісту фінансової звітності як інформаційного джерела прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану, а також обґрунтування пропозицій щодо облікового узагальнення даних про надзвичайні події для відображення у статтях фінансової звітності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" розкрито дефініцію досліджуваної категорії: фінансової звітності — звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [13]. Проте, дослідження економічної літератури свідчить про значний науковий доробок щодо визначення поняття "фінансова звітність" (рис. 1).

Таким чином, можна стверджувати, що фінансова звітність є інформаційним джерелом

управлінських рішень різних груп стейкхолдерів, і має містити сукупність показників, що мають прогнозну цінність.

За національними стандартами бухгалтерського обліку суб'єкти господарювання можуть формувати повний та спрощений пакет фінансової звітності (табл. 1).

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду та розкриття облікової політики та її змінах, що робить можливим ретроспективний та перспективний аналіз діяльності підприємства для подальшого прийняття управлінських рішень (табл. 2).

Тривалий час вважалося, що на потреби користувачів фінансової інформації розмір та форма власності підприємства не має впливу. Таке припущення ґрунтувалося на єдиних принципах підготовки фінансової звітності та її якісних характеристиках. Однак, якщо порівняти мікропідприємства з великими та се-

Таблиця 1. Комплекти фінансової звітності відповідно до стандартів обліку

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»		НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»			
Повний		Спрощений			
Назва форми звітності	Шифр форми	Фінансова звітність малого підприємства		Фінансова звітність мікропідприємства	
		Назва форми звітності	Шифр форми	Назва форми звітності	Шифр форми
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Форма №1	Баланс	Форма №1-м	Баланс	Форма №1-мс
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Форма №2	Звіт про фінансові результати	Форма №2-м	Звіт про фінансові результати	Форма №2-мс
Звіт про рух грошових коштів	Форма №3	Не складають		Не складають	
Звіт про власний капітал	Форма №4				
Примітки до фінансової звітності	Форма №56				
Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами»	Форма №6				

Джерело: сформовано за [10; 11].

Таблиця 2. Призначення основних компонентів фінансової звітності

Компонент	Зміст	Використання інформації
Баланс підприємства (Звіт про фінансовий стан)	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємствами на дату балансу	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності підприємства; прогнозування майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство, контролюватиме в майбутньому
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз прибутковості діяльності підприємства; структури доходів та витрат
Звіт про власний капітал	Зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
Звіт про рух грошових коштів	Генерування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Примітки до річної фінансової звітності	Обрана облікова політика. Інформація, не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але обов'язкова за П(С)БО. Додатковий аналіз статей звітності, необхідний для забезпечення її зрозумілості	Оцінка та прогноз облікової політики; ризиків або невпевненості, які впливають на підприємство, його ресурси та зобов'язання; діяльності підрозділів підприємства, тощо

Джерело: сформовано за [7].

редніми та здійснити аналіз їхніх бізнес-партнерів, можна зробити висновок про те, що мікропідприємства та малі підприємства працюють переважно з обмеженою кількістю постачальників та підрядників, як правило, не здійснюють зовнішньоекономічних операцій,

мають обмежений доступ до ринку капіталу або взагалі не мають такого доступу, не є активними учасниками фондового ринку. Тобто, якщо різні за розмірами підприємства здійснюють свою діяльність в межах однієї галузі, вони матимуть або обмежену кількість користувачів

Таблиця 3. Якісні характеристики фінансової звітності

За концептуальною основою		За НП(С)БО	
Основоположні			
Доречність	фінансова інформація може спричинити відмінності у рішеннях, які приймають користувачі; фінансова інформація може спричинити відмінності у рішеннях, якщо вона має передбачувану цінність, підтверджувальну цінність або і те, і те.	Доречність	фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.
Правдиве подання	щоб бути досконало правдивим поданням, опис повинен мати три характеристики. Він має бути: повним, нейтральним, вільним від помилок.	Достовірність	інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та перекозень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.
«Посилювальні»			
Зіставність	характеристика, яка дає змогу користувачам ідентифікувати та зрозуміти подібності статей і відмінності між ними.	Зіставність	передумовою зіставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику і її зміни.
Можливість перевірки	допомагає заповнити користувачів у тому, що інформація правдиво подає економічні явища, які вона призначена подавати.	Порівнюваність	фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди; фінансові звіти різних підприємств.
Свочасність	можливість для осіб, які приймають рішення, мати інформацію вчасно так, щоб ця інформація могла вплинути на їхні рішення.	Доходливість і зрозумілість	інформація, яка надається у фінансовій звітності, повинна бути доходлива і зрозуміла її користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.
Зрозумілість	класифікація, охарактеризування та подання інформації ясно і стисло робить її зрозумілою.		

Джерело: [12, с. 86].

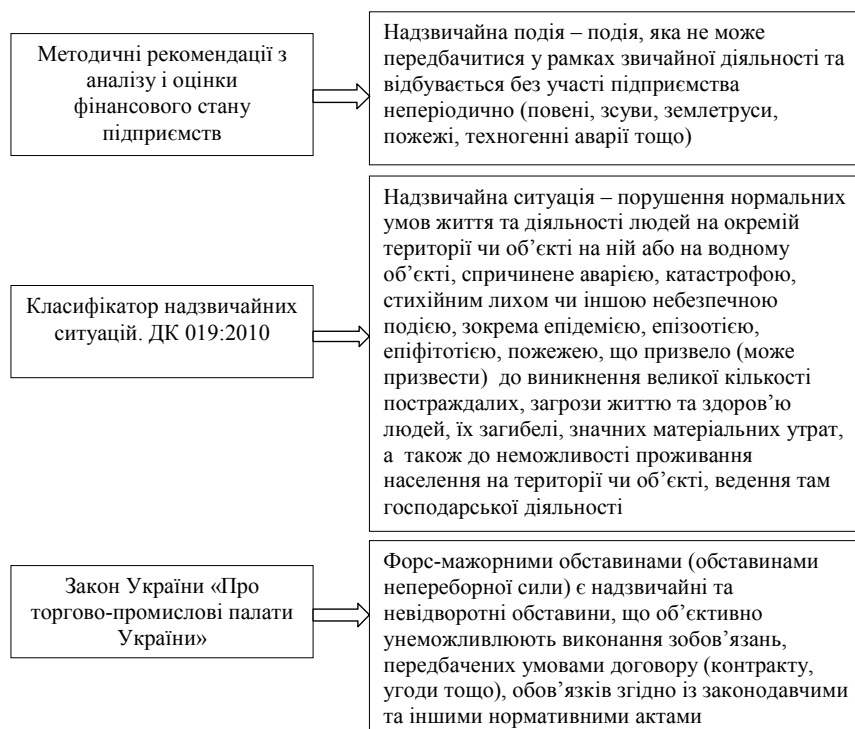

Рис. 2. Нормативні документи, що визначають зміст надзвичайних ситуацій та подій в діяльності суб’єктів господарювання

Джерело: сформовано за [5; 8; 14].

(для яких, як правило, формується однотипна інформація про господарську діяльність в межах не надто ускладнених господарських операцій), або ж широке коло користувачів у поєднанні із більш складними операціями, які відтворюватиме підприємство (операції з цінними паперами, фінансовими інструментами, валютними коштами та цінностями тощо). Зважаючи на вищезазначене, можна дійти висновку, що чим більше контрагентів та господарських зв’язків має підприємство, тим більше інформації у фінансовій звітності воно має представляти. Отже, основними причинами відмінностей між інформаційним запитами користувачів звітності суб’єктів малого підприємництва (СМП) та великих і середніх підприємств є різниця в організації системи управління, складність організації та здійснення виробничого процесу, розгалуженість ринків збуту, ряд специфічних господарських операцій, які притаманні лише великому бізнесу (здійснюються в межах холдингу або корпорації), різний рівень підприємницького ризику [2, с. 106].

Незважаючи на те, в який час формується фінансова звітність, чи у мирний чи у воєнний, і якими суб’єктами господарювання, вона повинна бути корисною для зацікавлених осіб. Корисність інформації характеризується сукупністю якісних характеристик інформації (табл. 3).

Аналіз діяльності вітчизняних підприємств під час воєнних дій на території України показав, що вона зазнає таких негативних наслідків: тимчасова консервація виробництва у постраждалих районах або його ліквідація внаслідок фізичного знищення; пошкодження або втрата запасів та інших активів; порушення логістичних ланцюжків діяльності; істотні коливання цін на сировину й валютних курсів; зниження обсягів реалізації і збільшення збитків від бізнесу в постраждалих районах тощо [6, с. 96].

В умовах війни всі суб’єкти господарювання, навіть ті, які знаходяться не в зонах бойових дій чи тимчасово окупованих територій, працюють в умовах ризику. Щоденна діяльність супроводжується можливістю виникнення надзвичайних подій, непередбачуваних та неочікуваних небезпечних ситуацій. Тому, фінансова звітність має надавати користувачам таку інформацію, яка давала б можливість оцінити наслідки воєнних дій на діяльність суб’єкта господарювання та визначити потенційні ризики співпраці.

Відзначимо, що облікові стандарти не містять інформації про надзвичайні події, хоч в ряді законодавчих документів трактується поняття, пов’язані з надзвичайними ситуаціями (рис. 2).

Таблиця 4. Види надзвичайних подій

Класифікатор надзвичайних ситуацій. ДК 019:2010.	Закон України «Про торгово-промислові палати України»
техногенного характеру	
аварія, катастрофа, пожежа, вибух, тощо	аварія, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень та актами державних органів влади
природного характеру	
небезпечне геофізичне, геологічне, метеорологічне або гідрологічне явище, деградація ґрунтів, інфекційна захворюваність та отруєння людей, інфекційне захворювання тварин тощо	епідемія, сильний шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання і зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо
соціального характеру	
протиправні дії терористичного і антиконституційного спрямування, або пов'язані із зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин тощо	експропріація, примусове вилучення, захоплення підприємств, реквізиція, громадська демонстрація, блокада, страйк, протиправні дії третіх осіб
воєнного характеру	
застосування звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення	загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безладу, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години, закриття морських проток, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо

Джерело: сформовано за [5; 14].

Так різними нормативними документами визначено сутність надзвичайних подій, надзвичайних ситуацій та форс-мажорних обставин. Можна вважати, що усі трактування є синонімічними, характеризують виникнення таких обставин, які не пов'язані зі звичайною діяльністю господарюючих суб'єктів.

У вищезазначених нормативних документах розкрито доволі широку характеристику надзвичайних подій (табл. 4).

Окреслений перелік не можна вважати вичерпним, адже події, які характеризуються надзвичайністю, невідворотністю, непередбачуваністю, і відповідно носять "екстраординарний характер", для конкретного підприємства можна вважати надзвичайними. Так, можна стверджувати, що усі обставини, які унеможливають проведення звичайної діяльності суб'єктами господарювання і пов'язані з певними наслідками непереборної сили можна трактувати як надзвичайні події, що зумовлені форс-мажорними, надзвичайними чи непередбачуваними ситуаціями. Війна, яку розпочала росія проти України 24 лютого 2022 року визнана як форс-мажорні обставини. Вважаємо, що наразі є об'єктивним підхід до повернення

в системі показників фінансової звітності інформації про надзвичайні витрати і доходи, пов'язані з відшкодуванням збитків від надзвичайних подій.

Зауважимо, відповідно до національних та міжнародних стандартах обліку, надзвичайні витрати та доходи вилучено зі складу статей форм звітності. В системі рахунків бухгалтерського обліку витрати і доходи, пов'язані з надзвичайними обставинами, здійснюється за тими рахунками, з якими пов'язані ці витрати. Однак, всі наслідки російської агресії повинні бути об'єктивно оцінені на момент настання надзвичайної ситуації та момент відновлення пошкоджених ресурсів і відшкодування втрат.

Наразі фіксація фактів російської агресії і наслідків воєнного характеру суб'єкти господарювання здійснюється за допомогою інвентаризації у формі фото-, відео фіксації та обов'язкового документування і оприлюднення на державних інформаційних ресурсах (зокрема "Росія заплатить" (<https://damaged.in.ua/>), "Російські військові злочини" (<https://war-crimes.gov.ua/>), "Російсько-українська війна: докази" (<https://dokaz.gov.ua/>) та інших).

Як влучно стверджують науковці, дані бухгалтерського обліку та показники фінансової звітності мають містити відповідне відображення наслідків цих фактів та подій, що впливатиме як на визнання й оцінку елементів фінансової звітності, так і на розкриття інформації щодо: класифікації елементів Балансу (Звіту про фінансовий стан) та Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід); знецінення та вибуття активів і їх можливого відшкодування; погашення поточних зобов'язань; потенційного зниження виручки внаслідок падіння попиту на продукцію або послуги; залежності від впливу коливань обмінних курсів валют; потенційного зниження ліквідності й дефіциту оборотного капіталу; резервів та забезпечень (у т.ч. за виплатами персоналу); управління фінансовими ризиками; консолідації фінансової звітності та методу участі в капіталі внаслідок втрати контролю, спільного контролю або можливості здійснювати значний вплив на об'єкт інвестування; відстрочених податкових активів та зобов'язань тощо [6, с. 96].

Виходячи з ситуації, що склалася на теперішній час, науковці пропонують різні варіанти відображення втрат і доходів від надзвичайних подій.

Фахівцями ННЦ "Інститут аграрної економіки" та Інституту обліку і фінансів розроблено Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації. Даним документом визначено методичні підходи облікового відображення списання знищених матеріальних цінностей. В бухгалтерському обліку списання зруйнованих основних засобів відображається такою кореспонденцією рахунків: дебет 131 "Знос основних засобів" і кредит 10 "Основні засоби" (на суму накопиченої амортизації); дебет 976 "Списання необоротних активів" і кредит 10 (на суму залишкової вартості). Списання знищених запасів відображається в бухгалтерському обліку за дебетом субрахунку 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей" в кореспонденції з кредитом відповідного субрахунку запасів (203, 271 тощо). Після фіксації інформації про завдану шкоду на державних ресурсах (оприлюднення інформації), на суму завданих збитків підприємство відображає заборгованість за дебетом субрахунку 375 "Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків" і кредитом рахунку 69 "Доходи майбутніх періодів". Після отримання відшкодування завданих збитків від російської федерації підприємство повинно буде визнати дохід за дебетом рахунку 69 "До-

ходи майбутніх періодів" та кредитом рахунку 716 "Відшкодування раніше списаних активів" (оборотні активи) чи рахунку 746 "Інші доходи" (необоротні активи). До встановлення судами чи іншими рішеннями справедливості вини російської федерації суми нестачі і втрат, списані на витрати підприємства, відображаються одночасно на позабалансовому субрахунку 072 "Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей" [9].

На думку інших фахівців дана пропозиція є дискусійною і розглядається варіант повернення до діючого Плану рахунків рахунку 99 "Надзвичайні витрати", що допоможе правильно визначити саме ту суму відшкодування, яка має бути виплачена підприємству після закінчення військових дій за рахунок активів держави-агресора. При цьому на рахунку 99 "Надзвичайні витрати" слід передбачити субрахунки, які б відображали категорію надзвичайних подій. Наприклад: 991 "Надзвичайні витрати техногенного характеру"; 992 "Надзвичайні витрати природнього характеру"; 993 "Надзвичайні витрати соціального характеру"; 994 "Надзвичайні витрати воєнного характеру" [4].

Також пропонується, для формування та групування даних про наслідки бойових дій та окупації державних територій і генерування інформації для управління ними, ввести новий субрахунок 978 "Витрати від надзвичайних ситуацій" рахунку 97 "Інші витрати", відкриваючи відповідні аналітичні рахунки 1-го та 2-го рівня [1].

Слушною є думка науковців і про необхідність включення додаткових статей у формі фінансової звітності №2 "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)" статей 2276 "Витрати від надзвичайних подій техногенного характеру", 2277 "Витрати від надзвичайних подій природнього характеру", 2278 "Витрати від надзвичайних подій соціального характеру", 2279 "Витрати від надзвичайних подій воєнного характеру". Це надасть можливість користувачу фінансової звітності отримати необхідну інформацію і адекватно оцінити втрати, що понесло підприємство під впливом надзвичайних подій [4, с. 226].

Таким чином, в умовах сьогодення, коли Україна перебуває в стані надзвичайних подій воєнного характеру, система обліку охоплює широке коло фактів життєдіяльності суб'єктів господарювання. Фінансова звітність за своїм призначенням повинна відображати не лише ретроспективні факти, а й містити інформацію прогностичного характеру для обґрунтування управлінських рішень не лише на рівні під-

приємств, а й на державному рівні. Перемога настане. І українському народу та міжнародній спільноті потрібна буде об'єктивна і правдива інформація про шкоду і відшкодування втрат, яких зазнали господарюючі суб'єкти внаслідок російської агресії.

ВИСНОВКИ

З метою відображення у фінансовій звітності якісної інформації про результати господарювання та зміни у структурі господарських засобів і джерел їх утворення вважаємо доцільним: ввести в діючий План рахунків синтетичні рахунки 75 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" та 99 "Надзвичайні витрати" у розрізі субрахунків за видами операційної, фінансової та іншої звичайної діяльності; у складі форми №2 фінансової звітності "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)" передбачити відповідні статті для узагальнення інформації про результати надзвичайних подій суб'єкта господарювання; у формі №5 "Примітки до річної фінансової звітності" до розділу V "Доходи і витрати" ввести також додаткові статті, які відображали б інформацію про вартість втрачених ресурсів та їх відшкодування; у формі №5 "Примітки до річної фінансової звітності" передбачити розділ XVI "Фінансові результати за наслідками надзвичайних подій". На нашу думку, такий методичний підхід до інформативності показників фінансової звітності забезпечить можливість визначення реальних втрат і їх відшкодування на рівні суб'єктів господарювання та держави в цілому.

Література:

1. Горай О.С. Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результаті бойових дій та окупації державних територій. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №2. С. 69—77. URL: http://www.invest-plan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf (дата звернення: 09.06.2023).
2. Гудзенко Н.М., Коваль Н.І., Плахтій Т.Ф. Вплив інформаційних потреб користувачів на структуру та наповнення фінансової звітності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №5. С. 102—113.
3. Добровольська О.В., Кравченко М.В., Даніленко О.В. Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/785/752> (дата звернення: 07.06.2023).
4. Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В., Дугар Т.Є. Надзвичайні витрати: відображення в обліку та звітності. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 67. С. 223—228. С. 226. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/41.pdf (дата звернення: 09.06.2023).
5. Класифікатор надзвичайних ситуацій. ДК 019:2010. Наказ Держспоживстандарту України №457 від 11.10.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення: 09.06.2023).
6. Ловінська Л.Г., Озеран А.В., Коршикова Р.С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. Фінанси України. 2022. №4. С. 92—106.
7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України №433 від 28.03.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 07.06.2023).
8. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.06.2006 р.: Центральна спілка споживчих товариств України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 09.06.2023).
9. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації: Протокол №3 від 14.04.2022 р. Вченої Ради Інституту обліку і фінансів, Протокол №4 від 15.04.2022 р. Вченої Ради ННЦ "Інститут аграрної економіки". URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (дата звернення: 09.06.2023).
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": Наказ Міністерства Фінансів України від 25.01.2012 р. №52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 09.06.2023).
11. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність": Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. №39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 09.06.2023).
12. Подолянчук О.А. Облікова інформація та її якісні характеристики відповідно до облікових стандартів. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №8. С. 79—90.
13. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

laws/show/996-14#Text (дата звернення: 07.06.2023).

14. Про торгово-промислові палати України: Закон України № 671/97-ВР від 02.12.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.06.2023).

References:

1. Gorai, O. (2018), "Accounting account of liabilities and assets lossed or damagined in result of board action and building of public territories", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 69—77, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf (Accessed 09.06.2023).

2. Hudzenko, N.M. Koval', N.I. and Plakhtij, T.F. (2018), "The influence of information needs of users on the structure and filling of financial statements", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 5, pp. 102—113.

3. Dobrovols'ka, O.V. Kravchenko, M.V. and Danilenko, O.V. (2021), "Financial statements as an element of the enterprise management system", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 32, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/785/752> (Accessed 07.06.2023).

4. Yermolaieva, M.V. Tiutiunyk, S.V. and Duhar, T.Ye. (2022), "Extraordinary expenses: representation and accounting", *Infrastruktura rynku*, vol. 67, pp. 223—228, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/41.pdf (Accessed 09.06.2023).

5. State Committee for Technical Regulation and Consumer Policy (2010), "Classifier of emergency situations. DK 019:2010", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (Accessed 09.06.2023).

6. Lovins'ka, L.H. Ozeran, A.V. and Korshykova, R.S. (2022), "Accounting and financial statements in the conditions of martial law in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 92—106.

7. Ministry of Finance of Ukraine (2013), "Methodological recommendations for filling out financial reporting forms", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (Accessed 07.06.2023).

8. Central Union of Consumer Associations of Ukraine (2006), "Methodological recommendations on the analysis and assessment of the financial state of enterprises from 06.28.2006", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (Accessed 09.06.2023).

9. Institute of agrarian economics and Institute of Accounting and Finance (2022), "Methodological recommendations for recording direct

damage caused to agricultural enterprises as a result of the armed aggression of the Russian Federation", available at: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (Accessed 09.06.2023).

10. Ministry of Finance of Ukraine (2012), "National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (Accessed 09.06.2023).

11. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "National regulation (standard) of accounting 25 "Simplified financial reporting"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (Accessed 09.06.2023).

12. Podolianchuk, O.A. (2018), "Accounting information and its qualitative characteristics respectively to the accounting standards", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 8, pp. 79—90.

13. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Accessed 07.06.2023).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On Chambers of Commerce and Industry in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 07.06.2023).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2023 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663